

Хомутенко Віра Петрівна,

кандидат економічних наук, професор, судовий експерт, тел. 067-700-11-67, e-mail: homutenko-vera@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0002-7204-7209>

Чередніченко Алла Павлівна,

кандидат економічних наук, судовий експерт, тел. 067-972-28-81, e-mail: ch.a.p@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0002-7015-7113>

Хомутенко Алла Віталіївна,

доктор економічних наук, доцент, професор кафедри фінансів, Одеський національний економічний університет, м. Одеса, вул. Преображенська, 8, тел. 048-722-59-97, e-mail: 24.06.alla@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-717>

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ ДЕРЖАВНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

Анотація. Статтю присвячено проблематиці проведення судових експертиз господарських операцій, пов'язаних із скороченням обсягів поставок за договорами про державні закупівлі, зокрема, у разі збільшення ціни за одиницю товару, яке спричинене коливанням (динамікою) ринкових цін на товари. Проаналізовано основні причини внесення змін до істотних умов договорів про публічні закупівлі за 2017 та 2019 роки. Визначено, що найбільший обсяг порушень як у кількісному, так і у вартісному виразі складають порушення, пов'язані зі зміною ціни договору за одиницю товару. Встановлено, що жоден з органів (територіальні органи Державної служби статистики України, регіональні торгово-промислові палати тощо), який уповноважений здійснювати моніторинг ринкових цін, не визначає рівень коливання цін на товар – предмет державної закупівлі. Доведено, що завдання з визначення рівня коливання ринкових цін належать до компетенції експерта-економіста, який оперуватиме інструментарієм економічної статистики. Обґрунтовано необхідність нормативного уточнення виду ціни, що закладається в договори про державні закупівлі. Досліджено низку нормативно-правових актів, що використовують у своїй практиці експерти-економісти. Запропоновано методи, які можуть бути використані експертом-економістом для визначення рівня коливання ринкових цін. Охарактеризовано користь від використання в експертній практиці інформаційних моделей. Наведено приклад побудови моделі коливання цін за одиницю товару на підставі даних, отриманих від уповноваженого органу. Визначено, що побудова такої моделі дозволяє експерту-економісту надати обґрунтовану відповідь на поставлені питання. Сформовано пропозиції щодо удосконалення організаційно-методичних аспектів судових експертиз, пов'язаних із зміною ціни одиниці товару – предмету державних закупівель.

Ключові слова: судово-економічні експертизи, істотні умови, договір про державні закупівлі, коливання цін, ціна за одиницю.

Khomutenko Vira Petrivna,

Candidate of Economic Sciences, Professor, Judicial Expert, tel.: 067-700-11-67, e-mail: 24.06.alla@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-7176-9613>

Cherednichenko Alla Pavlivna,

Candidate of Economic Sciences, Judicial Expert, tel.: 067-972-28-81, e-mail: ch.a.p@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0002-7015-7113>

Khomutenko Alla Vitaliivna,

Doctor of Economic Sciences, Associate Professor, Professor of the Department of Finance, Odessa National Economic University, Odessa, st. Preobrazhenskaya, 8, tel.: 0939644400, e-mail: homutenko-vera@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0002-7204-7209>

ORGANIZATIONAL AND METHODOLOGICAL ASPECTS OF COURT EXPERTIZE OF PUBLIC PROCUREMENT

Abstract. The article is devoted to the issue of conducting court expertize of business transactions related to the reduction of supplies under public procurement contracts, in particular, in the case of an increase in unit price, which is caused by fluctuations (dynamics) of market prices for goods. The main reasons for making changes to the essential terms of public procurement contracts for 2017 and 2019 are analyzed. It is determined that the largest volume of violations in both quantitative and value terms are violations related to changes in the contract price per unit of goods. It is established that none of the bodies (territorial bodies of the State Statistics Service of Ukraine, regional chambers of commerce and industry, etc.), which is authorized to monitor market prices, determines the level of price fluctuations for goods – the subject of public procurement. It is proved that the tasks of determining the level of market price fluctuations belong to the competence of an expert economist who will use the tools of economic statistics. The necessity of normative definition of the type of price, which are laid down in public procurement contracts, is substantiated. A number of normative legal acts used by expert economists in their practice have been studied. Methods that can be used by an expert economist to determine the level of market price fluctuations are proposed. The benefits of using information models in expert practice are described. An example of building a model of price fluctuations per unit of goods on the basis of data obtained from the authorized body is given. It is determined that the construction of such a model allows the expert economist to provide a reasonable answer to the questions. Proposals have been made to improve the organizational and methodological aspects of forensic examinations related to changes in the price of a unit of goods – the subject of public procurement.

Keywords: court economic expertize, essential conditions, public procurement contract, price fluctuations, unit price.

Постановка проблеми. У сучасних умовах господарювання інструмент державних закупівель є обов'язковим, невід'ємним елементом механізму управління процесами використання бюджетних коштів. Він покликаний виконувати не лише функцію забезпечення суспільних потреб, а й функцію справедливого суспільного перерозподілу, що обумовлює неперервний пошук підходів до організації та проведення державних закупівель, здатних забезпечити ефективне функціонування як господарської системи загалом, так і окремих її складових (зокрема бюджетних установ). Це, в свою чергу, залежить від наявності адекватного нормативно-правового забезпечення та ефективно функціонуючих інститутів державного регулювання і контролю.

За результатами фінансового контролю в сфері державних закупівель уповноважені органи виявляють значні обсяги бюджетних правопорушень. Так, за даними Рахункової палати порушення під час здійснення закупівель товарів, робіт і послуг за державні кошти у 2019 р. склали 1,53 млрд. грн. [1], а Державна аудиторська служба України відзвітувала про порушення законодавства в сфері закупівель на загальну суму 71,9 млрд. грн. [2]. У зв'язку з цим все частіше постає необхідність доведення неправомірності здійснених господарських операцій, пов'язаних із скороченням обсягів поставок за договорами про державні закупівлі, зокрема, у разі збільшення ціни за одиницю товару, яке спричинене коливанням (динамікою) ринкових цін на товари. Таке завдання в сучасних правових держа-

вах покладається на судового експерта-економіста.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Нормативно-правові, організаційні, теоретичні та методологічні засади судових експертиз були предметом досліджень: Т. В. Авер'янової, Г. А. Атанесяна, К. В. Капустника, В. Я. Колдіна, А. М. Ромашова, О. Р. Росинської, М. Я. Сегай, О. В. Хомутенко, Б. М. Шавера, А. Р. Шляхова та ін. Проблематику державних закупівель, документально оформлені господарські операції за якими можуть бути об'єктом судово-економічних експертиз, розглядали у своїх працях: Я. В. Горбатюк, А. М. Довбенко, Ю. С. Долиновский, В. Ю. Квац, І. Й. Крупяк, С. І. Колосюк, О. С. Мельников, Є. О. Мічуріна, А. О. Олефір, Г. С. Севостьянова, А. П. Сергеева та ін. Водночас, практика проведення судових експертиз доводить необхідність проведення подальших наукових досліджень питань, пов'язаних зі зміною істотних умов договору про державні закупівлі взагалі та збільшенням ціни за одиницю товару зокрема.

Метою статті є дослідження організаційно-методичних аспектів проведення судових експертиз документально оформлених господарських операцій, пов'язаних із збільшенням ціни за одиницю товару за договорами про державні закупівлі, зумовленим коливанням ринкових цін.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним із найпоширеніших порушень у сфері державних закупівель є скорочення обсягів поставок у результаті збільшення ціни за одиницю товару (табл. 1). Так, за 2019 р. було внесено 211433 змін в істотні умови договорів про державні

закупівлі, серед яких 33,86% складають зміни ціни договору на загальну суму 143,75 млрд. грн. При цьому в 2019 р. порівняно з 2017 р. показник

«зміни ціни договору» в вартісному виразі зріс на 26,89% та склав найбільшу величину.

Таблиця 1

Основні причини внесення змін до істотних умов договорів про публічні закупівлі за 2017 та 2019 роки

Причини додання змін до договору про закупівлі	Кількість змін до договорів про закупівлі (одиниць)		Зміни істотних умов у вартісному виразі (млрд. грн.)	
	2017	2019	2017	2019
1) Зменшення обсягів закупівлі, зокрема з урахуванням фактичного обсягу видатків замовника	102 849	52495	337,90	64,53
2) Зміна ціни договору	34 342	71586	113,29	143,75
3) Покращення якості предмета закупівлі	13 688	48932	69,64	131,8
4) Продовження строку дії договору про закупівлю	28120	38420	95,23	100,23
Усього змін до істотних умов договорів про закупівлі	178999	211433	616,06	440,31

Складено автором за даними [3; 4]

Обґрунтовуючи зміну ціни за одиницю товару бюджетні установи до 19.04.2020 р. посилалися на статтю 36 Закону України «Про публічні закупівлі» від 25.12.2015 р. № 922-VII (далі – Закон № 922), якою були передбачені випадки зміни істотних умов договору про державні закупівлі, в тому числі й ціни за одиницю товару – предмету закупівлі. Остання, відповідно норми Закону, може змінитися «не більше ніж на 10 відсотків від тендерної пропозиції, у разі коливання ціни такого товару на ринку, за умови, що зазначена зміна не призведе до збільшення суми, визначеної в договорі» [5, п. 2 ч. 4 ст. 36]. А з 19.04.2020 р. набули чинності норми нової редакції Закону № 922, які встановлюють можливість «збільшення ціни за одиницю товару до 10 відсотків пропорційно збіль-

шенню ціни такого товару на ринку у разі коливання ціни такого товару на ринку за умови, що така зміна не призведе до збільшення суми, визначеної в договорі про закупівлю, – не частіше ніж один раз на 90 днів з моменту підписання договору про закупівлю». Таким чином, законодавець уточнив умови збільшення ціни за одиницю товару в разі коливання ринкових цін, під яким розуміють зміну (збільшення та зменшення) у часі стану рівня ринкових цін за одиницю товару відповідного товару. З зазначеного виходить, що варто враховувати не лише збільшення, а й зменшення ціни. Натомість, і попередня, і поточна редакції Закону № 922 містять згадування лише про збільшення цін, що, на наш погляд, призводить до неефективного використання бюджетних коштів.

Відповідно до роз'яснень Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України (далі – Мінекономрозвитку) «внесення ... змін до договору повинно бути обґрунтованим та документально підтвердженим» [6]. Документальним підтвердженням, зокрема, є довідки відповідних уповноважених органів.

Мінекономрозвитку зазначає, що спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади, який проводить статистичні спостереження, в тому числі й за цінами, є Державна служба статистики України. При цьому, у роз'ясненні відмічається, що «перелік органів, установ, організацій, які уповноважені надавати інформацію щодо коливання ціни товару на ринку, не є вичерпним» [6]. Саме тому в якості документального обґрунтування збільшення ціни за одиницю товару в межах договорів про державні закупівлі використовуються довідки ДП «Держзовнішінформ» та регіональних торгово-промислових палат, які містять відомості про ціни на товар на дату, визначену в запиті постачальника. Водночас, регіональна торгово-промислова палата України зазначає, що вона «не здійснює жодних розрахунків статистичних даних, зокрема динаміки цін на паливо-мастильні матеріали, та, відповідно, не володіє відповідною методологією» [7], а Головне управління статистики в Одеській області в своєму листі вказує на те, що надані ним середньомісячні ціни на нафтопродукти не «призначені для оцінки тендерних пропозицій та визначення переможців під час проведення торгів згідно з процедурами, встановленими Законом України «Про публічні закупівлі»

[8]. Отже, виходить, що вищенаведені органи сьогодні не визначають рівень коливання (динаміки) ринкових цін на товари, який враховується при внесенні змін до договору про державні закупівлі відповідно до Закону № 922. Тобто, визначення рівня коливання (динаміки) ринкових цін на товари, для документального підтвердження обґрунтованості скорочення обсягів поставок за договорами про державні закупівлі, у разі збільшення ціни за одиницю товару, слід віднести до завдань судово-економічної експертизи. Водночас, дослідження питань з ціноутворення – процесу формування та встановлення цін [9] виходить за межі компетенції судового експерта економіста та є одним із завдань для судової товарознавчої експертизи [10].

Зазначене обґрунтовується тим, що кількісна сторона явищ і процесів у фінансовій сфері є предметом вивчення економічної статистики. Економічна статистика – це наука, яка досліджує кількісні сторони економічних процесів і явищ, що відбуваються в сферах матеріального й нематеріального виробництва. Вона вивчає процеси розширеного відтворення, умови його здійснення й кінцеві результати в народному господарстві. Економічна статистика ґрунтується на методології теорії статистики, використовуючи при вивченні дійсності всі статистичні методи та способи опрацювання даних: групувань статистичних даних та їх табличного і графічного зображення; відносних і середніх величин; показників варіації; регресійного, кореляційного і дисперсійного аналізу; статистичних рівнянь залежностей; статистичних індексів; показників динаміки тощо [11]. Відтак, відображені

в довідках зазначених вище органів дані про ціни за одиницю товару, який був предметом договору про державні закупівлі, відносяться до об'єктів дослідження судово – економічною експертизою для визначення наявності чи відсутності коливання (динаміки) цін на товари, відповідно до поставлених перед нею питань.

Виступаючи джерелом інформації для експерта-економіста, довідки уповноважених органів, зокрема регіональних торгово-промислових палат, містять відомості про середні роздрібні ціни, середні ціни дрібного гурту (опту) та середні гуртові ціни за одиницю окремого товару на вітчизняному ринку на певну дату. Як свідчить експертна практика, при внесенні змін у істотні умови договорів про державні закупівлі, здебільшого враховуються дані про роздрібні ціни. Це призводить до неефективного витрачання бюджетних коштів та обумовлює необхідність внесення змін у законодавство про публічні закупівлі. На нашу думку, варто нормативно зобов'язати бюджетні установи закладати у договори або ціни дрібного гурту – якщо обсяги поставки від 200 тис. грн. до 500 тис. грн., а постачання відбувається частинами протягом періоду не менше ніж пів року, чи гуртові (оптові) ціни – у випадку перевищення зазначеної суми або разового постачання товару – предмету державних закупівель.

Слід зауважити, що в розділі III Науково-методичних рекомендацій «Економічна експертиза» Інструкції «Про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення су-

дових експертиз та експертних досліджень», затвердженій наказом Міністерства юстиції України від 08.10.1998р. №53/5, із змінами і доповненнями, наведений лише орієнтовний перелік вирішуваних питань за всіма економічними спеціальностями. Основними завданнями експертизи документів про економічну діяльність підприємств й організацій є, зокрема проведення аналізу, тому встановлення рівня коливання (динаміки) ціни за одиницю товару шляхом використання офіційно оприлюднених статистичних даних за певний проміжок часу, відноситься саме до завдань економічної експертизи за спеціальністю 11.2 «Дослідження документів про економічну діяльність підприємств і організацій» [10].

Під час проведення судово-економічних експертиз з метою виконання певного експертного завдання експертами застосовуються відповідні нормативно-правові акти, методи дослідження, методики проведення судових експертиз. Визначення способу проведення експертизи (вибір певних методів дослідження) належить до компетенції експерта [12]. Пошук відповідей на поставлені питання (вирішення експертних завдань) неухильно призводить до розширення існуючого переліку методів і засобів та розробки нових методик, методичних рекомендацій, що охоплюватимуть більше коло різноманітних об'єктів – документально зафіксованих господарських фактів, явищ, операцій в часових та логічних межах, визначених певним питанням, поставленим експерту-економісту на дослідження. Таким чином відбувається безперервний динамічний розвиток наукових знань для вирішення більшого кола експерт-

них завдань в судово-економічній експертизі, до яких відносяться й питання, що пов'язані з використанням при їх вирішенні економічного аналізу на основі статистичних даних.

Методам, що застосовуються в експертній практиці, присвячена методика «Методи, способи та прийоми, які використовуються при проведенні судово-економічних експертиз, рішення про державну реєстрацію від 03.03.2010 року, реєстраційний код в Реєстрі методик проведення судових експертиз Міністерства юстиції України 11.0.08, якою передбачено застосування як окремих методів, так і сукупності методів документальної перевірки, зіставлення, економічного аналізу та методу моделювання [13].

Можливість застосування методу моделювання в судово-економічній експертизі базується на основоположних принципах: інформаційної достатності та нормативної визначеності основних параметрів (показників), інваріантності інформації, доцільності та принципу здійсненості.

На практиці експерти-економісти, як правило, застосовують інформаційний, аналітичний або математичний метод моделювання. Застосування того чи іншого методу залежить від мети моделювання. У випадку, коли завданням експерта-економіста є встановлення рівня коливання (динаміки) ціни за одиницю товару, який враховується при внесенні змін до договору про державні закупівлі [14], то за умови наявності в матеріалах, наданих на дослідження, документально підтвердженої інформації щодо рівня цін за одиницю товару уповноважених органів і тендерної пропозиції постачальника, а також Договору про

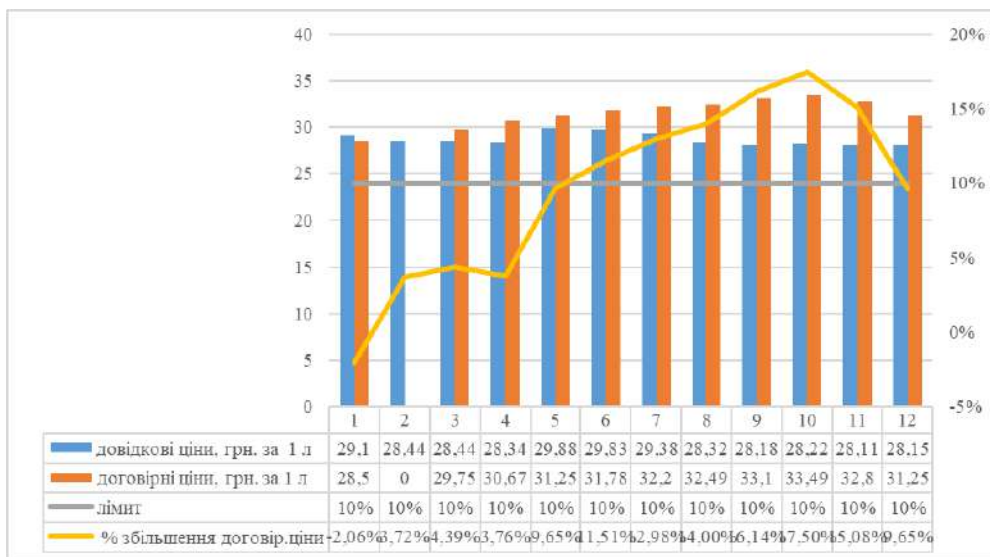
поставку товарів та додаткових угод до нього, може бути заснований метод інформаційного моделювання в поєднанні з методом економічного аналізу.

Інформаційна модель представляє собою аналог процесу, явища, що характеризує структуру та якісно-кількісні властивості об'єкта моделювання. Такий аналог подібний оригіналу, а відмінності не суттєві відповідно умов конкретної пізнавальної задачі [9]. Алгоритм побудови інформаційної моделі рівня коливання (динаміки) цін за одиницю товару має наступну структуру: постановка завдання; створення або вибір моделі; дослідження моделі; перенесення знань з моделі на оригінал. Наприклад, на судово-економічну експертизу представлена інформація про статистичні дані уповноваженого органу щодо цін за 1л дизельного пального на внутрішньому ринку. На її підставі експерт може побудувати «Модель коливання цін за одиницю товару» у формі графіка, який наочно демонструє динаміку коливання цін на ринку України в заданому періоді. Аналізуючи отримані дані, експерт може зробити висновок про відсутність підстав підвищення ціни за одиницю товару за додатковими угодами до договору поставки дизельного палива, яке відбувалось з недотриманням вимог Закону № 922 (до 19.04.2020 р.) щодо не перевищення 10% до тендерної пропозиції постачальника ціни за одиницю товару (рис. 1).

Побудова такої моделі надає можливість зробити висновок експерту-економісту про наявність чи відсутність на вітчизняному ринку коливання цін (їх збільшення чи зменшення) за період дослідження на підставі даних щодо ціни за одиницю товару на певну дату та встановити

наявність відхилень від нормативно регламентованого обмеження. Джерелом інформації виступають довідки уповноважених органів, а також додаткові угоди до договору. Наслідком такої невідповідності вимогам Закону № 922 є зменшення обсягів поставок

товару та необґрунтоване зростання його вартості за рахунок збільшення ціни за одиницю товару більш ніж на 10% від тендерної пропозиції, що призводить до неефективного витрачання бюджетних коштів.

* на дату внесення змін до договору про державні закупівлі (за місяцями)

Рис. 1. Модель коливання цін за одиницю товару

Складено автором

Слід зазначити, що застосування методу економічного аналізу та інформаційного моделювання при виконанні судово-економічної експертизи окремих об'єктів як-от коливання ринкових цін на товари, які виступають предметом державних закупівель, дозволяє: дослідити об'єкт, який є визначальним для встановлення наявності або відсутності перевищення 10% до тендерної пропозиції постачальника ціни за одиницю товару; встановити основні параметри (показники) об'єкта дослідження; забезпечити високу ступінь обґрунтованості результатів дослідження та надати висновок на поставлені питання.

Висновки з проведеного дослідження. З метою мінімізації ризиків, пов'язаних з порушенням конкурентних процедур і неекономним використанням коштів централізованих фондів грошових коштів, пропонується розробити та затвердити методику проведення судово-економічних експертиз господарських операцій, пов'язаних із коливанням цін за одиницю товару за договорами про державні закупівлі із визначенням порядку проведення такої експертизи, документів, що можуть виступати об'єктом експертизи, та методів, які можуть бути застосовані. Саме розробка таких науково-методичних підходів і є пер-

спективним напрямком подальших досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Звіт за 2019 рік / Офіційний веб-сайт Рахункової палати України. URL: https://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Reports/2019/ZVIT_RP_2019.pdf

2. Звіт за 2019 рік / Офіційний веб-сайт Державної аудиторської служби України. URL: <http://dkrs.kmu.gov.ua/kru/doccatalog/document?id=158169>

3. Моніторинг Державної аудиторської служби України. URL: <https://infobox.prozorro.org/articles/uvaga-monitoring-abo-perevirki-po-novomu-derzhavnoji-auditorskoji-sluzhbi-ukrajini-dasu>

4. Звіт сфери публічних закупівель. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=ca5d0012-c7f9-4750-b1f8-cf5550ecb270&tag=Zviti>

5. Про публічні закупівлі: Закон України від 25.12.2015 р. № 922-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text>

6. Щодо зміни істотних умов договору про закупівлю: Лист Мінекономрозвитку України від 27.10.2016 р. № 3302-06/34317-07. URL: <https://me.gov.ua/inforez/Details?id=f94bbe8f-3cd5-484f-9782-8215f66a936a&lang=uk-UA>

7. Інформаційний лист регіональної торгово-промислової палати. URL: <https://ucsi.org.ua/rieghional-ni-tp>

8. Лист Головного управління статистики в Одеській області № 07-09/760-19 від 05.07.2019 р.

9. Про ціни і ціноутворення: Закон України від 21.06.2012 р. № 5007-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5007-17#Text>

10. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень:

Наказ Міністерства юстиції України від 08.10.98 р. № 53/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text>

11. Економічна статистика: навч. посіб. / В. М. Соболев, Т. Г. Чала, О. С. Корепанов та ін.; за ред. В. М. Соболева. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2017. – 388 с.

12. Хомутенко В.П., Хомутенко А.В. Теоретичні та практичні аспекти застосування методу моделювання при виконанні судово-економічних експертиз. Економіка, фінанси, право. 2019. № 5. С. 9-14

13. Методика «Методи, способи та прийоми, які використовуються при проведенні судово-економічних експертиз», рішення про державну реєстрацію від 03.03.2010 року, реєстраційний код в Реєстрі методик проведення судових експертиз Міністерство юстиції України 11.0.08. URL: <https://rmpse.minjust.gov.ua/page/14>

14. Хомутенко В.П., Хомутенко А.В. Зміни істотних умов у договір про публічні закупівлі: проблемні питання. Регіональна економіка та управління №2 (24)травень 2019, Частина 2. С. 130-134

REFERENCES:

1. Zvit za 2019 rik / Ofitsiyni veb-sait Rakhunkovoi palaty Ukrainy [Official website of the Accounting Chamber of Ukraine]. (n.d.). https://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Reports/2019/ZVIT_RP_2019.pdf [in Ukrainian].

2. Zvit za 2019 rik / Ofitsiyni veb-sait Derzhavnoi audytorskoji sluzhby Ukrainy [Official website of the State Audit Office of Ukraine]. (n.d.). <http://dkrs.kmu.gov.ua/kru/doccatalog/document?id=158169> [in Ukrainian].

3. Monitorynh Derzhavnoi audytorskoji sluzhby Ukrainy [Monitoring of the State Audit Service of Ukraine]. (n.d.). <https://infobox.prozorro.org/articles/uvaga-monitoring-abo-perevirki-po-novomu-derzhavnoji-auditorskoji-sluzhbi-ukrajini-dasu>

derzhavnoji-auditorskoji-sluzhbi-ukrajini-dasu [in Ukrainian].

4. Zvit sfery publichnykh zakupivel [Report on the field of public procurement]. (n.d.). [https://www.me.gov.ua/Documents / List?lang=uk-UA&id=ca5d0012-c7f9-4750-b1f8-cf5550ecb270&tag=Zviti](https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=ca5d0012-c7f9-4750-b1f8-cf5550ecb270&tag=Zviti) [in Ukrainian].

5. Pro publichni zakupivli: Zakon Ukrainy vid 25.12.2015 r. № 922-VII [On public procurement: Law of Ukraine from December 25, 2015, № 922-VII]. (n.d.). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text> [in Ukrainian].

6. Shchodo zminy istotnykh umov dohovoru pro zakupivliu: Lyst Minekonomrozvytku Ukrainy vid 27.10.2016 r. № 3302-06/34317-07 [Regarding the change of essential terms of the procurement contract: Letter of the Ministry of Economic Development of Ukraine from October, 27, 2016, № 3302-06 / 34317-07]. (n.d.). <https://me.gov.ua/inforez/Details?id=f94bbe8f-3cd5-484f-9782-8215f66a936a&lang=uk-UA> [in Ukrainian].

7. Informatsiinyi lyst rehionalnoi torhovo-promyslovoi palaty [Information letter of the regional chamber of commerce and industry]. (n.d.). <https://ucc.org.ua/riehionalni-tpp> [in Ukrainian].

8. Lyst Holovnoho upravlinnia statystyky v Odeskii oblasti № 07-09/760-19 vid 05.07.2019 r. [Letter of the Main Department of Statistics in Odessa region № 07-09 / 760-19 from July, 5, 2019] [in Ukrainian].

9. Pro tsiny i tsinoutvorennya: Zakon Ukrainy vid 21.06.2012 r. № 5007-VI [On prices and pricing: Law of Ukraine from June, 21, 2012, № 5007-VI]. (n.d.). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5007-17#Text> [in Ukrainian].

10. Pro zatverdzhennia Instruksii pro pryznachennia ta provedennia sudovykh ekspertyz ta ekspertnykh doslidzhen ta Naukovo-metodychnykh rekomendatsii z pytan pidhotovky ta pryznachennia sudovykh ekspertyz ta ekspertnykh doslidzhen: Nakaz Ministerstva yustytsii Ukrainy vid

08.10.98 r. № 53/5 [On approval of the Instruction on appointment and conduct of forensic examinations and expert research and Scientific and methodological recommendations on preparation and appointment of forensic examinations and expert research: Order of the Ministry of Justice of Ukraine from October, 8, 1998, № 53/5]. (n.d.). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text> [in Ukrainian].

11. Soboliev V. M., Chala T. H., Korepanov O. S. (2017). *Ekonomichna statystyka: navch. posib.* [Economic statistics: textbook]. Kh. : KhNU imeni V. N. Karazina, 388 p. [in Ukrainian].

12. Khomutenko V.P., Khomutenko A.V. (2019). *Teoretychni ta praktychni aspekty zastosuvannia metodu modeliuvannia pry vykonanni sudovo-ekonomichnykh ekspertyz* [Theoretical and practical aspects of the application of the modeling method in the performance of forensic economic examinations]. *Ekonomika, finansy, pravo – Economics, finance, law.* № 5. pp. 9–14 [in Ukrainian].

13. *Metodyka «Metody, sposoby ta pryomy, yaki vykorystovuiutsia pry provedenni sudovo-ekonomichnykh ekspertyz», rishennia pro derzhavnu reiestratsiiu vid 03.03.2010 roku, reiestratsiinyi kod v Reiestri metodyk provedennia sudovykh ekspertyz MIU Ukrainy 11.0.08* [Methodology “Methods, methods and techniques used in forensic economic examinations”, the decision on state registration from March 3, 2010, the registration code in the Register of methods of forensic examinations of the Ministry of Justice of Ukraine 11.0.08.]. (n.d.). <https://rmpse.minjust.gov.ua/page/14> [in Ukrainian].

14. Khomutenko V.P., Khomutenko A.V. (2019). *Zminy istotnykh umov u dohovir pro publichni zakupivli: problemni pytannia* [Significant changes in the public procurement contract: problematic issues]. *Rehionalna ekonomika ta upravlinnia – Regional Economics and Management.* № 2 (24). P. 130-134 [in Ukrainian].